

УДК 371.124:37.02

Алла Добридень

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуті основні різновиди інноваційних технологій, що сприяють вдосконаленню навчально-виховного процесу у вищій школі. Подані визначення понять: «педагогічна технологія», «інноваційна технологія» здійснений їх порівняльний аналіз. Розглянуто питання класифікації інноваційних педагогічних технологій в роботі сучасного педагога.

Ключові слова: *інноваційні технології, інноваційна педагогічна технологія.*

Сьогодні все очевиднішим стає той факт, що традиційна школа, орієнтована на передачу знань, умінь і навичок, не може забезпечити повноцінний розвиток кожної особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, конструктивні дії в оновлених ситуаціях. Інноваційні технології забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Інноваційні технології, які поєднують створення, освоєння та застосування різних нововведень, здатні значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом. Тому вивчення та реалізація інноваційних процесів широко використовується в педагогічній системі освіти на різних її рівнях.

Виходячи з досліджень різних авторів, а саме: С. Сисоєва в «Енциклопедії освіти» (за ред. В. Кременя) аналізує різні підходи до визначення вказаного феномена і робить висновок, що він розглядається багатоаспектно, а саме: як раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої (навчальної, виховної) мети (М. Вулман, І. Лернер, Б. Ліхачов, П. Сікорський, Рада з педагогічних технологій Великої Британії); як наука (Г. Селевко); як педагогічна система (В. Безпалько, С. Сисоєва, Д. Чернилевський); як педагогічна діяльність (А. Нісімчук); як системно-діяльнісний підхід до освітнього (навчального) процесу (Г. Еллінгтон, Н. Кузьміна, П. Мітчелл, Ф. Персиваль, О. Пехота, П. Самойленко); як система знань (В. Генєцинський, Т. Назарова, В. Онищук, Ю. Турчанинова, Національний центр програмованого навчання Великої Британії); як мистецтво педагога (І. Прокопенко, Н. Тализіна, В. Шепель); як модель (В. Ченців); як засіб оптимізації та модернізації освітнього процесу (Ф. Янушкевич); як процесуальний компонент (складова) освітнього (навчального) процесу (М. Кларін); як інтегративний підхід до освіти (П. Мітчелл, Д. Фін) [1, с. 661].

Ключовою метою статті виступає удосконалення організації підготовки педагога у вищих навчальних закладах для покращення навчально-вихованого процесу, засобами використання та впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Розглянемо основні терміни, щодо розкриття сутності нашої статті: «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових «переможних методик», які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці також як протиставлення існуючому поняттю «метод». Недолік методу полягає в його негнучкості та статистичності. Широкого поширення термін «технологія» («технологія в освіті») набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 60-х рр. поняття «технологія освіти» розглядалося під кутом зору програмного навчання і використання обчислювальної техніки у навчанні.

З початку 80-х рр. все більше вживається термін «педагогічні технології». У визначенні їхньої суті немає єдиного погляду: одні розуміють це як певну систему вказівок щодо використання сучасних методів і засобів навчання; інші – цілеспрямоване застосування прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання; треті – цілісний процес визначення мети, обґрунтування плану і програми дій та навчальних методів. Кожний з цих підходів має право на існування, бо охоплює різні сторони навчального процесу. Тому існує велика кількість педагогічних технологій.

Отже, «інноваційні технології» – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «педагогічні технології» пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо.

Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Ми звикли до визначення мети навчання, виходячи з комплексного підходу поєднання освітньої і виховної мети (Ю. Бабанський). Останнім часом особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів. Найбільш поширеним є когнітивний та гуманістичний підходи.

Серед інноваційних технологій, які набули поширення в практиці вищої освіти, можна виділити дев'ять видів, а саме:

1) особистісно-орієнтовані технології (підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом його індивідуалізації та диференціації, створення атмосфери комфорту в процесі навчання, розширення простору співробітництва між викладачами та студентами на гуманному суб'єкт-суб'єктному рівні);

2) нові інформаційні технології (сукупність методів і технологічних

засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів і телемунікаційних мереж);

3) модульно-рейтингові технології (система навчання за окремими функціональними вузлами, відображеними у змісті, організаційних формах і методах – модулях із метою підвищення зацікавленості студентів у результатах навчання та об'єктивності оцінки знань з окремих предметів і фаху в цілому);

4) технології розвитку творчості (стимуляція у студентів інтересу до пізнавальної діяльності за допомогою завдань творчого характеру);

5) ігрові технології (імітація майбутньої педагогічної діяльності в ігровій формі, використання різних навчально-педагогічних ігор);

6) діалогові технології (вирішення в режимі діалогу питань проблемного характеру, що не мають однозначного вирішення в науці та практиці);

7) проектні технології (розв'язання різних проблем, стимулювання інтересу студентів до самостійного здобуття певних знань, умінь і навичок);

8) технології цілепокладання та життєтворення (усвідомлення цілей учительської професії, віра у свої можливості та власний успіх, сподівання на позитивні перспективи в майбутньому);

9) тренінгові технології (система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання різних видів завдань, типових для людини з високорозвиненою мотивацією).

Вказані інноваційні технології можна поділити за ознакою масштабності перетворень на системні (особистісно-орієнтовані, нові інформаційні технології, модульно-рейтингові), модульні (технології розвитку творчості, ігрові та діалогові), локальні (проектні технології, цілепокладання та життєтворення, тренінгові).

Втілення інноваційних технологій – складний процес, який базується на основі наукового підходу та реалізується з допомогою практичної роботи. Тому вважаємо за необхідне орієнтувати студентів на дотримання таких *рекомендацій*:

- досконало вивчити конкретну інновацію й прийняти її особисто;
- зважити доцільність використання її в роботі з дітьми різних вікових груп;
- створити комфортні умови для її реалізації в практичній роботі ВНЗ.

Така послідовна діяльність формує готовність майбутніх педагогів до застосування інноваційних технологій в умовах реформування освіти в Україні. Таким чином, інноваційні технології є джерелом розвитку саморегуляції та свободи вибору майбутніх фахівців, потребою усвідомлення особистої відповідальності. Інноваційні технології дають можливість вивести студентів на більш високий рівень компетентності, підготовленості і професіоналізму.

Інтерактивне навчання (за О. Пометун) – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Основною ціллю інтерактивного навчання є підготовка молодої людини до життя, активізація навчальних можливостей учнів шляхом залучення до діалогу, у ході якого пропонується висловлення та обґрунтування власних думок, а не переказування готової інформації відірваної від їхнього життя та суспільного досвіду.

Інтерактивні методи у навчанні сприяють розвитку уяви, ініціативи, самодисципліни, співпраці з іншими. Вони стимулюють розвиток когнітивних процесів, залучають до активної участі у процесі навчання, заохочують студентів працювати разом, висловлювати думки, брати на себе відповідальність за навчання та розвивати вміння вчитись.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співвідношення, взаємонавчання (колективне, групове), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створення атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу.

Особливо актуальними в нових технологіях навчання є питання створення, розвитку і використання *інструментарію* для оцінки якості знань і ключових компетенцій, що набувають такими, що навчаються. Тести можуть бути використані для організації самоконтролю з боку студентів, а також поточного контролю по темах і комплексного підсумкового контролю по дисципліні в цілому. У режимі тренінгу результати з кожного питання забезпечуються відповідним коментарем. У режимі підсумкового контролю студенту виводиться тільки загальний результат, при цьому викладачу доступний повний аналіз тесту. Для перевірки знань використовуються питання, коротка відповідь, відповідність, питання по тексту. Необхідно відзначити, що загальні компетенції формуються і контролюються в процесі навчання за рахунок самих інноваційних освітніх технологій. Наприклад, поки студент не освоїть мереживі інформаційні технології, він не зможе виконати самоконтроль і пройти поточне тестування.

Для того щоб зменшити труднощі у застосуванні окремих інноваційних технологій і перетворити їхні слабкі сторони у сильні, викладачеві треба пам'ятати, що:

1. Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни в організації роботи академічної групи, а також значної кількості часу для підготовки як студентам, так і викладачам.

Спочатку слід використовувати прості інтерактивні методи – роботу в парах, малих групах, «мозковий штурм» поступово доповнюючи цей спектр іншими методами. Краще старанно підготувати декілька

інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводить нашвидкоруч підготовлені «ігри». Коли з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато ефективніше, а підготовка не потребуватиме багато часу.

2. Потрібно провести зі студентами організаційне заняття і створити разом з ними «правила роботи в аудиторії», налаштувати їх на старанну підготовку до інтерактивних занять.

3. Використання інтерактивного навчання не самоціль. Це лише засіб для досягнення такої психологічної атмосфери в академічній групі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості ефективно реалізувати принципи особистісно-орієнтованого навчання.

Важливим моментом реструктуризації навчального процесу є запровадження інноваційних освітянських технологій. Рішення цих завдань спрямовано на:

– перехід від педагогічного традиціоналізму до нових форм і методів навчання, орієнтованих на формування творчої особистості, яка вміє поєднувати в різних варіантах теоретичні знання, наукові здобутки з вирішенням питань, які виникають на практиці;

– підвищення творчої активності студентів під час аудиторних занять шляхом упровадження ділових і рольових ігор, ігрового проектування;

– посилення мотивації студентів до самостійної роботи з метою поглиблення знань і здобуття вмінь і навичок;

– забезпечення наскрізної комп'ютеризації навчального процесу та створення комп'ютерних (інформаційних) систем його підтримки;

– інтенсифікацію навчального процесу з метою скорочення аудиторних занять з участю викладача при наданні повного обсягу знань і підвищенні якості навчального процесу;

– розробку інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКМЗД).

Розробка та застосування інноваційних технологій навчання, а також діагностика якості знань у вищих навчальних закладах мають носити системний характер, що дозволяє забезпечити взаємозв'язок між усіма елементами навчального процесу, підвищує рівень його керованості та навчально-методичного забезпечення. Вони також мають бути впровадженими в усіх формах навчання, по всій вертикалі навчального плану (в усіх дисциплінах), по горизонталі навчального плану (в усіх видах навчального процесу: лекції, семінари, практичні, лабораторні, самостійна робота студента, практика, заліки, іспити, поточний контроль).

Системна спрямованість змісту освіти визначається освітньо-професійними програмами, в яких відображено змістово-реалізаційні аспекти освітньо-кваліфікаційних характеристик, визначено нормативний зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного

рівня певної спеціальності. Вони використовуються під час розробки та коригування відповідних навчальних планів і програм навчальних дисциплін, розробки засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців, визначення змісту навчання як бази для опанування відповідних спеціальностей та кваліфікацій.

Інтенсифікація навчального процесу передусім пов'язана з проведенням аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарів, лабораторних) на базі новітніх технологій. Це спонукає до проведення лекційних занять за трьома варіантами:

- традиційне читання з візуальним супроводженням (зниження витрат часу на 8–10 %);
- інтенсивне читання з використанням опорного конспекту та візуального супроводження (зниження витрат часу на 40–50 % порівняно з традиційною лекцією);
- консультативно-проблемне читання з опорним конспектом і візуальним супроводженням на основі самостійного вивчення студентом розділу (теми) курсу (зниження витрат часу на лекції на 60–70 %).

Нові тенденції яскраво проявляються в технологіях проведення семінарських занять:

- традиційна форма проведення з елементами інновацій (з використанням навчальних тестів в комп'ютерному варіанті; рольових ігор; бліц-розминка);
- семінари-дискусії (проблемні), Брейн-ринги, наукові семінари;
- семінари за принципом самоорганізації студентів.

З метою вдосконалення і осучаснення інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів необхідно: по-перше, підготовка та видання сучасних науково-методичних розробок професорсько-викладацьким складом (підручників, навчальних посібників, опорних конспектів), а також створення ними комп'ютерних підручників, інформаційно-довідкових систем за напрямами підготовки спеціалістів. По-друге, систематичне поновлення сучасного літературного фонду підпискою періодичних видань. По-третє, відкриття доступу викладачам і студентам до інформаційних ресурсів через глобальну мережу Internet.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Нісімчук А. Сучасні педагогічні технології / А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак. – К 2000. – 368 с.
3. Сисоева С. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. Сисоева, А. Алексюк, П. Воловик. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
4. Помету О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К., 2007. – 144 с.